

Gyárfás Tamás

„Egy gondolat bánt engemet”

A reformkor és a forradalom eseményei korunk történészei jóvoltából nem a valós igazságot tükrözik. Amíg a jelentőségében érthetetlen módon alá becsült reformkor, az 1848-49-es forradalom és szabadságharc eseményei hamisan tudatosulnak a közvéleményben addig Petőfi Sándor életét és munkásságát sem lehet tisztázni és helyre tenni, a forradalom és szabadságharc eseményeit nem lehet elvonatkoztatni a költő személyétől. Sokan voltak egyszerű hétköznapi emberek és hősök, akik nélkül nem beszélhetnénk az 1848-49-es forradalom és szabadságharcról, milliókról van szó s azokról akik a történelmi folyamatok élére álltak, a teljesség igénye nélkül : Széchenyitől Kossuth-ig, Táncsics Mihálytól Batthyány Lajosig, Görgei Artúrtól Bem Józsefig.

Stratégiai kérdés amire nincs válasz: hol halt meg Petőfi Sándor, Segesvárnál vagy Barguzinban?

A válasz várat magára. A hétköznapok rohanó világában vannak történelmi pillanatok, Petőfi Sándor születésének kétszázadik évfordulója is egy ilyen pillanat volt, lehetőséget adott nekünk a történelem, hogy tisztázzuk Petőfi Sándor életének vitatott titkait: hogy hol született és hol halt meg. Ismét nem éltünk vele, Rákóczi és Kossuth után ő lehetett volna a harmadik legnagyobb magyar akit hazahozhattunk volna az övéihez a magyar nemzet dicsőségére. Elillant a lehetőség, a regnáló hatalom ortodox módon ragaszkodik a hazugságokra, tévhitekre épített rögeszméihez, melyekben a megtévesztett magyar emberek sohasem hittek .

Könyvtárnyi dokumentum, és a szemtanuk leírása sem elég, hogy Petőfi Sándor nem halt meg Segesvárnál – ott látták utoljára, a holttestét nem találták meg, sem a csatatéren sem a későbbi ásatások során. Százhetvenöt éve minden politikai erő magáénak vallotta magyarság legnagyobb forradalmárát és költőjét. Érezték, hogy a nemzet azt az utat járja, amit ő a kiválasztott kijelölt, de a hatalom mindig is félt Petőfi Sándortól, törekvése volt kiszorítani a közérdeklődésből. Százhetvenöt év óta nem tudjuk, hogy merre jár, de szelleme ma is oly erős, hogy képes felrázni az

embereket a” TENGERT”. Van egy könyv: **Dalmay Árpád** úr fordította magyarra **Alekszej Tyivanyenko** szibériai történész, egyetemi tanár, Petőfi kutató Oroszországban kiadott könyvét a „*Szibériai titkos fogolyról*” Mert, hogy voltak,... sokan voltak. Az orosz cárok uralkodása idején és később is a Bajkál-tó vidékére és Kamcsatkára száműzték a veszélyesnek tartott elemeket, akiket többet nem kívántak látni. A Habsburg reakció s a birodalmat irányító oligarchák ilyen embernek tartották Petőfi Sándort is aki verseivel és személyiségével oly lángoló hazaszeretetet hívott elő a magyarságból mint előtte senki. A Zsófia főhercegné befolyása alatt álló udvari kamarilla 1848. december 2.-án puccsszerűen lemondatta az uralkodót, és helyére 18 éves fiát Ferenc József főherceget helyezték. A császár helyett és nevében intézkedő anya-császárné kíméletlenül leverte a forradalmakat. Ferenc József uralkodásának első éveiben anyjának erőteljes befolyása alatt állt. Nem ismerte el a birodalom nemzeteinek önrendelkezési törekvéseit, és küzdött a liberalizmus mindenfajta megnyilvánulása ellen. A császár anyjaként Zsófia igen erős személyi hatalomra és befolyásra tett szert. Ellenszenvétől főleg a nemzeti törekvéseiket érvényesíteni kívánó magyarok szenvedtek, akikkel szemben a császár nevében a hatalmat gyakorló udvari kamarilla és a magyar gyűlölő Zsófia állt s aki a magyar szabadságharc leverése után rendkívül kemény megtorló intézkedéseket foganatosított. Ferenc József saját kezűleg írt levélben kért segítséget Miklós cártól. A császár május végén Varsóba utazott Miklós cár meghívására, itt beszélték meg az orosz offenzívát, itt került szóba a hadifogoly kérdés, és az olyan veszélyes elemek mint Kossuth Lajos, Petőfi Sándor, Bem József neve is. 1849 júniusában kezdődött a orosz intervenció. A cár okulva a Szkarjatyin és Engelhardt dandárok erdélyi kudarcából, egy közel 200 000 fős hadsereggel tört Magyarországra. Az orosz hadakkal kiegészült osztrák csapatokkal már nem bírtak a magyar erők s a szabadságharc közel két hónap véres harc után elveszett. Augusztus 13-án Görgei tábornok világosnál letette a fegyvert, abban a hitben, hogy az orosz cár kegyelmet kér a kapituláló magyaroknak, ő azonban csak Görgei mellett állt ki. A titkos megállapodást felrúgva – Ferenc József szabad kezet adott Haynaunak.– A aradi tábornokok s az első független magyar miniszterelnök mellett több száz tisztet és polgári személyt ítéltek halálra, ezeket börtönre és várfogságra. A foglyul ejtett katonák közül több tízezret, magyarokat, székelyeket, lengyeleket és németeket erőszakkal soroztak be az osztrák és orosz hadseregbe, s mintegy harmincezernyi hadifoglyot oroszországi kényszermunkára vittek, (ez idő tájt kezdődtek el Oroszországban a nagytávolságú vasútvonalaképítése, távol-keleti bányák nyitása) köztük „különleges státuszú foglyokat ”akik az okmányok

szerint meghaltak, vagy eltűntek, de valójában életben maradtak és életfogytig tartó kényszermunkára hurcoltak Oroszország távol-keleti vidékeire. Az 1848-49-es szabadságharc leverése után az osztrák Schwarzenberg kabinet arra kapott utasítást kormányprogramként kezdje meg Magyarország gyarmatosítását, a végső cél a magyarság megsemmisítése volt, amely szerint a magyarság vezető rétegét ki kell telepíteni egy távoli helyre s ezzel kiírhatnák a magyarok forradalmi szellemét. Ebből az indíttatásból adódóan az oroszok nem hadifogolyként, hanem deportáltaként hurcoltak magukkal magyar embereket osztrák kérésre, amit számtalan levéltári dokumentum bizonyít. Erről írt 1925-ben Eöttevényi Olivér majd 1938-ban jelent meg Kósa János tanulmánya. (Kósa János 1914-1972 New York) aki 1949-ben emigrált, John Kosa néven elismert történész a Harvard Egyetem docense volt. Petőfi, Bem tiltása ellenére vett részt a segesvári csatában, sokáig úgy tanították, hogy elesett. Tetemét soha senki nem látta, – eltűnt. Hívei a kezdetektől fogva nem hitték, hogy meghalt, amit a jegyzőkönyvek is igazoltak. A csata után 1400 holttest maradt a csatatéren, akit egyenként levetkőztettek és át vizsgáltak. Nem csak Petőfit keresték, a Windischgrat és Slick tábornok által kiadott körözési listák élén többek között ott volt Kossuth Lajos, Bem József is és mellettük több száz körözött személy. A halottakról levett (az akasztottakról is) ruhát csizmát tovább értékesítették, ez bevett szokás volt abban az időben. A csatát követő napon aprólékos gonddal vizsgálták át Segesvár és Héjjasfalva közötti területeket, minden holttestet megnéztek, de Petőfi Sándor holttestét nem találták. Emlékeztetőül:

A segesvári csata során, amikor végleg eldőlt minden s Bem serege a négyszeres túlerő hatására összeroppant, a délutáni kitérés után a lovas kozákok, vezérük Szkarjatin halála miatti dühükben válogatás nélkül kaszabolták le a menekülőket. A Héjjasfalva irányába menekülő Petőfit is megszárták és legázolták, de sérüléseibe nem halt bele. Bartha János honvéd százados naplója szerint egy segesvári székely család ápolta. Bartha János maga is megsérült akit szintén székelyek ápoltak és rejtegettek. Később egy verebélyesi székely ember a következő történetet mesélte neki: a csata utáni reggelen a kertjében egy sebesültet talált, félelmében a szénapadlásán rejtette el és egy hétig ápolta. Amikor jobban lett, pórruhába öltöztette s járatlan utakon rengeteg bércezen át az oláh határhoz vezette. Az elváláskor mondta meg a nevét, Petőfi Sándor volt, aki a törökországi emigrációba szeretett volna eljutni. (Vasárnapi Újság 1860 53. szám) Vélhetően a határon való átjutáskor kerülhetett orosz fogságba. Később barguzini visszaemlékezések között felbukkant egy történet egy fogolyról, aki súlyos sebesültként szúrt sebbel érkezett Iliszunskba s a

helyiek ápolták. **Bona Gábor** író és hadtörténész 1988-ban megjelent *Kossuth Lajos Kapitányai* című munkájában a szerveződő honvédsereg tisztikarának a századparancsnoki állományával a honvéd seregben legalább százados rendfokozatot elért tisztikarával foglalkozik. Több ellentmondás is fellelhető a sorok között. A honvédsereg századosi karának mint egy félezer tagja közül az író adatai szerint háromszázhatvanöt százados, (a szerinte és munkatársai a Hadtörténeti Intézet hadtörténészei és muzeológusai szerint) a többiről nincsen adat, tehát nem is léteztek. Nem is lehetett, hiszen a Felvidéken, Erdélyben és a Tiszántúlon szerveződött önkéntes szabad és gerillacsapatokat a bevonuló cári csapatok felmorzsolták, tagjait foglyul ejtették, mivel a partizán tevékenységet nem tekintették katonai tevékenységnek a foglyokat mint bűnözőelemeket nem adták át az osztrák alakulatoknak, hanem mint saját foglyaikat kényszermunkára Oroszországba szállították lajstromozás nélkül, több ezer főről lehetett szó. A nyilvántartások szerint a hivatásos állományú századparancsnokok közül valamivel több mint száz személy esett el , vagy halt meg a szabadságharc ideje alatt. A honvédsereg századosi karának mintegy tizenöt százaléka került hadbíróság elé. Pozsonytól Pesten át Kassáig Aradig és Nagyváradig közel fél száz halálos ítéletet hoztak, végül hét halálos ítéletet hajtottak végre, a többit (mint egy száz fő) a *"császári kegyelem"* nyolctól húsz év várfogságra változtatott. Mártírhalált haltak: Abankurt (Francia) és Hruby Károly Huszárkapitányok Gödrösy Fülöp tüzér százados, Kazimierec Rulikowsky a Lengyel légió kapitánya. Sándor László a csiki nemzetőrség századosa, valamint Kolosy György és Fekete György gerilla százados, akiket 1850-ben Pesten végezték ki. A kisebb bűnösöket, főként volt császári tiszteket illetve honvéd századosokat rövidebb, hosszabb vizsgálati fogság után lefokozás mellett szabadon engedtek (mintegy nyolcvan fő). Hol van a századosi állomány hiányzó része, ami legalább 250 fő, s ugyanezen csapatok zászlóaljok őrnagyai, alezredesei. Bona könyvében a cenzorok figyelmét is elkerülte néhány meglepő adat. Az 1863-as lengyel felkelésben sok magyar önkéntes vett részt, végigharcolt Kerkápoly Tivadar 48-as honvéd százados, a legendás Mátyás huszárok volt vezére, Székely Lajos százados magyarokból álló lovascsapatot vezetett súlyosan megsebesült s többed magával orosz fogságba esett. A Kiegészítés után az osztrák kormány tárgyalta az oroszokkal a foglyok Szibériából való hazaengedéséről. A gesztus igazolja, amit az osztrák és orosz fél is elismert, hogy voltak hadifoglyok, ez nem is volt kérdés, mivel a tárgyalások nyomán 1872-73-ban Miklós mint egy kétszáz fő hadifoglyot franciákat magyarokat, lengyeleket hazaengedett, főként olyanokat, akik nem nősültek meg, nem alapítottak családot, vagy alkalmatlanná váltak a

munkavégzésre, kivéve a titkos státuszú foglyokat, akiket életük végéig tartó fogságra ítélték, mint Küchelbacher a dekabrista vagy Alexander Petrovics a mi Petőfi Sándorunk. A még távolabbi Kamcsatkára szállított foglyokról pedig egyáltalán nincs adat.

Székely Gyula: képek szibériai hadifoglyok életéből

Nagyvárad 1929 Szent László Nyomda Részvénytársaság (Országos Széchenyi Könyvtár anyagából) *„Egy volt hadifogoly szájából néha hihetetlennek tetsző dolgokat hallhatunk, de bárminő hihetetlennek tetsző dolgot halljunk is, ne vonjuk kétségbe, higgyük el, mert, ha nem ő élte is át, átélte az, akitől hallotta, mert a Szibériában volt hadifoglyoknak nincs szüksége „hárijánoskodni”, mert annyi élményben volt részük, hogy ha csak naplót nem vezettek, az átélt események csekély részét sem tudták emlékükből megőrizni... Én megírom azt, amit én láttam, még pedig úgy, ahogy én láttam. Különbözik minden visszatérő hadifogoly mind megannyi csodának tekinthető, mert ott mindenki száz halál leselkedett, amiről sokat beszélhetnének a szibériai lágerek fogolytemetői, ahol a hadifoglyok százezrei pihennek. Hadifogságom hat éve alatt összekerültem a világháborúban részt vett majd minden nemzethez tartozóval, alkalmam volt a különböző nemzetek fiai közt erkölcs, használhatóság, leleményesség és más tulajdonságok szempontjából párhuzamot vonni s büszkén jelenthetem ki, amint látni fogjuk, hogy az orosz bolsevizmusban részt vett magyarságtól eltekintve, nem volt okom szégyellni magam magyarságom miatt....Ez a könyv nem készült irodalmi remekműnek, mindössze riportszerűen —de minden esetre érdekesen óhajtottam— egy hat évig tartó hadifogság történetét úgy állítani az olvasó elé, mintha azt valaki élőszóval beszélné el...”* részlet Oradea – (Nagyvárad) 1929. június hó Székely Gyula – a hosszú , Ukrajnától Szentpétervárig majd a Bajkál-tó partján lévő Berezovkáig tartó úton hol gyalog hol vonattal, – itt mintegy negyven, ötvenezer hadifogoly raboskodott – mintegy két hónapig tartott az út. (az 1848-49-es magyar és lengyel hadifoglyok jelentős része gyalog tette meg a 8000 km-es utat a Bajkálig ami két évig tartott). *Érdekeség 89. oldal részlet.*

A magyarul imádkozó orosz.....

...A legérdekesebb hírt a fafuvarozásra kiment fiuk hozták. Egy fakitermelésre szakosodott vállalat jó fizetésért kivitt néhány fiatal embert munkára. Mindegyik kapott egy lovat s szerkeret. Az erdőből fát szállítottak a városba, naponta

kétszer is fordultak. Esténként ki, ki ellátta a lovát s a telepen lakó őr egy öreg orosz házában tértek nyugovóra. Fizetésükből élelmezték magukat. A hosszú szakállú öreg egyben a telep felügyelője is volt s ő adta ki naponta a munkát. A fiúk tudtak annyira oroszul, hogy az öreggel orosz nyelven érintkeztek, nem árulták el, hogy magyarok. A csukaszürke egyenruhában az oroszok minden foglyot „*ausztricki*”-nek neveztek. Nem volt tanácsos a magyarsággal dicsekedni, mert némely oroszok a magyar ellenszenvesebb volt mint az osztrák, így nem lehetett tudni hogy milyen érzelmű az orosz. Egy este az egyik fiú gyorsabban elvégezte a dolgát s előbb hozzáfogott a vacsorája elkészítéséhez. Rajta kívül csak az öreg orosz volt a házban, akinek a családja nem a telepen lakott. A fiú evett, a szobában csend volt. Az öreg orosz egy szekrény előtt állt, háttal feléje, a szekrény fölött a falon szentkép függött. Egyszer a fiúnak majd torkán akadt a falat: magyar szavakat hallott, sóhajtást „Jaj Istenem” az öreg magyarul imádkozott. A fiú ijedten nézett körül, rajta s az öregén kívül más nem volt a házban, rémülten szaladt társaihoz. Azok aztán körbefogták az öreget, aki csak akkor tudta meg, hogy ők is magyarok. Törve, könnybe-lábadt szemmel, sok orosz szóval, rossz kiejtéssel kezdett el beszélni. Elmondta, hogy ő is magyar ember, az 1848-49-es szabadságharc leverése után hurcolták el mint 16-17 éves fiút hadifogolyként, s hosszú, két évig tartó gyaloglás után Szibériába hozták őt sokadmagával, szétszórták egymástól őket, többé nem is találkozott egyikkel sem. Később feleségül vett egy orosz nőt, most már idős gyermekei, s felnőtt unokái vannak. több mint nyolcvan éves, a hosszú évtizedek alatt teljesen eloroszosodott, de mivel imádkozni magyarul tanult meg, imádkozni most sem tud máshogy csak magyarul. Annyira hihetetlenül hangzott, hogy el sem akartuk hinni, a fiúk becsületszavukkal erősítették meg a hallottakat, de nem volt okunk kételkedni, hiszen a mi sorsunk is az övéhez hasonlóan indult s akkor még nem tudtuk, hogy valaha is haza kerülünk innen a távoli Szibériából....(ez 1916 tavaszán történt)

A Petőfi- expedíció kapcsán

Keserű szájjal gondolok vissza a rendszerváltás időszakában zajlott MEGAMORV Petőfi expedícióra, amikor lelkes tudósok, önzetlen mecénások rátaláltak és azonosították a „titkos státuszú fogoly” Petőfi Sándor, a ZANDER néven oroszul is verseket író, örök száműzetésre ítélt hadifogoly csontjait, Nem alaptalanul ment a kis csapat, 23 fő, tudósok, antropológusok régészek, újságírók, rádiósok – a szibériai Barguzinba, a Bajkál – tó partjára. Könyvtárakat megtöltő visszaemlékezések igazolták, hogy azon a vidéken járt magyarok (hadifoglyok néprajzosok, nyelvészek gyakran találkoztak a nagy

költő emlékével. A rendszerváltás időszakában és még utána is erős kommunisták és bérenceik elsöpörték az ígéretes vállalkozást s ez ma is tart. A tény: Néhány bátor ember szó szerint, kalandos úton elhozta Petőfi Sándor csontjait Barguzinból, mert fennállt a veszély, hogy a „másik oldal” — ők voltak az erősebbek — megsemmisíti a csontokat, mint ahogy a feltárás dokumentumainak jelentős részét is zúzdába küldték. Petőfi igazi csontjai talán itthon vannak, vagy valahol egy németországi kolostorban nyugszanak. Arra várva, hogy egyszer talán hazatérhetnek. Petőfi Sándor temetését csak a NEMZET hivatott elrendezni. Minden laikus emberben felvetődik: mit tett Petőfi felkutatása érdekében a kulturális hatalom, a Magyar Tudományos Akadémia? Semmit! 1989. július 13-tól július 19-ig, hazánktól 13000 km-re . A Bajkál-tó partján Barguzinban megtörtént a „*nevezetes barguzini ásatás*”, ahol a szakemberek feltárták a régóta keresett Petőfi sírt és azonosították a megtalált földi maradványokat a költővel. Akkor az expedíció huszonhárom tagja arra vállalkozott, hogy végére járjon a legendának — mint ismert ezt jóval korábban már mások is meg akarták tenni, de sohasem engedték meg — talán még az 1989 is korán volt, hiszen az ortodox kommunisták még ott ültek minden jelentős helyen a párbizottságoktól az MTA-ig, a hadtörténeti intézményektől a minisztériumokig. Berecz Elvtárs (1982) megtiltotta! 1849 és 1956 eseményeit véletlenül sem lehet összefüggésbe hozni, Tilos volt, mert a szovjet elvtársak esetleg ellenséges lépésként fogják értelmezni. Különben is minden elismerésüket, jutalmazásukat azért kapták az elvtársak, mert Petőfi Sándor Segesvárnál halt meg, punctum s ezt ötven év alatt bele is plántálták a nép tudatába. Nehéz elfogadni, de a tények azok tények: 1989. november 11.-én a Szovjet Tudományos Akadémia szakavatott antropológusai újfent megvizsgálták a barguzini sírból előkerült csontokat, megerősítették újabb tucat azonossági egyezés-ponttal megerősítve, hogy a csontok megegyeznek a költő csontjaival. Tették ezt annak kapcsán, hogy a 167 évvel ezelőtt (1857) Iliszunkszban elhunyt száműzött dekabrista forradalmár Küchelbacher sírját is a magyar expedíció tárta fel, akinek sírja Petőfi sírja mellett volt. Őt a szovjet nép, a Burjátok (mert ez burját föld) nagy ünnepléssel újratemették, sírját felszentelték, s emlékművet emeltek föléje. Hozzáteszem —a régi újságokat olvasva, melyeket egy közigazgatási államtitkár egy bizonyos Pintér Sándor zúzdába küldött 1993-ban, ne felejtjük el, hogy akkor nálunk már dühöngött a sajtó és szólás szabadság és mégis.... az antropológusok nem azt állították, hogy a barguzini ó-temető „7”-es sírjában talált maradványok a jeles poétáé, hanem azt, hogy a sírban talált csontok több ponton azonosságot mutatnak. De mire az expedíció tagjai hazatértek kitört a vihar, a média segítségével—

magyar rádió és televízió – a felhergelt közvélemény elsöpörte a Megamorv-expedíciót. Tagjait meghurcolták, ellehetetlenítették, mintha csak a rákosi rendszerbe tértek volna vissza. S azóta sem tudunk kulturált módon vitatkozni, azok a dühödt vádaskodások, szakmai és emberi hitelt rontó indulatok egy kultúrájára büszke országban elfogadhatatlanok. Nem egy magyar, hanem egy nemzetközi tudóscsoport ásott fel egy régi temetőt a távoli Szibériában, attól vezérelve, hogy a magyar nemzeti hős Petőfi Sándor maradványaira bukkantak, aki 1849. július 31-én délután fél ötkor eltűnt Segesvár és Héjjasfalva között, azóta nem látta senki. Egy egyszerű DNS vizsgálat elég lett volna s minden a helyére kerül, kiderült volna, hogy ő az vagy mégsem. Vajon kitől rettegett annyira Demszky Gábor, mert ha megnyúzták volna, akkor sem engedélyezte volna a minta vételt a családi kriptából? Mélyen hallgatott Antall József, Göncz Árpád (Isten nyugosztalja őket). Hallgatott Orbán Viktor is. Közben megünnepeltük Petőfi születésének 200. évfordulóját. Elmúlt a tiszteletére rendezett fékezett habzású emlékév. Csak a kérdés maradt, hogy az 1848-49-es szabadságharc leverése után vittek e hadifoglyokat Oroszországba vagy sem. Vagy a kérdés rossz? Ha nem hadifogoly státuszban vitték Szibériába a magyar embereket, hanem deportáltakként, mert ha igen akkor nem kérdés, hogy Petőfi Sándor volt a „*Titkos szibériai fogoly*” akit hol Petrovitsnak, neveztek, aki verseket írt magyarul és oroszra fordította őket, a Bajkál környéki népköltészetben ma is élnek ezek a versek (A.V. ELIASZOV: *Bajkál-melléki régi népköltészet Ulan-Ude 1939. I. kötet*). S akiről a távoli vidéken élő újságírók, oknyomozók, Petőfi kutatók már számtalan könyvet. tanulmányt írtak. Amikor az expedíció hazatért s a másik oldal képviselői élükön az MTA elnökével Kosáry Domokossal, akit a nagy többség elfogadott, mert nem feltételezték róla, hogy a nemzet szemébe hazudik. Rezzentelen arccal jelentette ki, hogy 1849-ben az oroszok nem vittek hadifoglyokat (ami igaz is lehet, deportálták őket mint bűnöző elemeket) s ez azóta is tabu! Ma már tudjuk, hogy nem mondott igazat, Herman Róbert és társai is bizonyára tudják, hogy a magyarországi, a bécsi, a leningrádi a moszkvai levéltárak tele vannak azokkal a könyvtárakat megtöltő levelezésekkel, emlékiratokkal melyet annak a kornak aktív szereplői Ferenc József, I. Miklós . Görgey, Paszkievits , Rüdiger, s még vagy száz politikus és diplomata írtak egymásnak (valószínű ennek az anyagnak jó része nincs is feldolgozva s nagyon nincs is rá akarat.) A Kor legkiválóbb stratégája és hadvezére I F Paszkievits I. Miklós katonai nevelője, barátja és politikai tanácsadója által írt életrajzi anyaga (5 kötetnyi) fejezeteket szentel a hadifogoly kérdéseknek. Valamikor az év elején Paszkievits emlékiratait után kutatva véletlenül ráakadtam az Országos Széchényi Könyvtár

egyik oldalán a Hadtörténelmi Közlemények 2001 2./3.sz. című anyagban a hadifogoly kérdésre amit már 1849. május 21-én Varsóban megbeszélt Ferenc József és I. Miklós. Ami persze nem úgy zajlott, ahogy megbeszélték, miszerint az oroszok minden fogságukba esett katonát tisztet, polgári alkalmazottakat nemzetiségüktől függetlenül átadnak az osztrák hatóságoknak, erről szó sem volt. Az Országos Széchenyi Könyvtár anyagában véletlenül érdekes levelezésre bukkantam a hadifogoly szállítás lebonyolítására vonatkozóan. De az oldalról letiltottak s azóta sem férek hozzá, ahhoz, hogy tovább lehessen lépni, úgy gondolom Paszkievics emlékiratait kéne megismerni. A levelezésekben a hatvanadik oldaltól kerül szóba a hadifogoly kérdés. Paszkievics Lüders, I. Miklós, Haynau és az Erdélyi kormányzó között. A lefegyverzett s harcra alkalmas katonák egy részét besorozták az orosz hadseregbe, nem mindenkit adtak át az osztrákoknak más részüket több részletben 3000 fős csoportokban Havasalföldön, Moldován át vitték Galiciába s onnan Szentpétervár és Irkutzk felé Szibériába. I. Miklósnak volt egy „B” terve is mivel rengeteg katonára volt szükség egy ekkora ország védelmére, szinte állandóan háborúban állt a törökkel a Perzsákkal, a Távol-keleten a Kínával és Japánnal, miközben otthon az orosz nagybirtokosok zúgolódtak, hogy nincs elég ember aki a földeket művelje, s az ország területén valahol mindig pusztított valamilyen járvány. A terv lényege az volt, hogy önkéntes alapon, aki nem akar büntetésből az osztrák seregben katonáskodni az orosz állampolgárságot kap és orosz országban kell élnie, sokan élhettek is ezzel a lehetőséggel. Mivel Burját földön és a Távol-keleti részekén a Bajkál környékén a lakosság jelentős része törzsi viszonyok között élt és állattenyésztéssel foglalkozott, nem volt munkaerő a bányanyitásokhoz, vasútépítésekhez. Bevett szokás volt, hogy a győztesek büntetésből és gazdasági szükségességéből nagy mennyiségű hadifoglyot vagy deportáltakat vittek magukkal, a megszállt területeken erőszakkal gyűjtötték be a falvakban maradt 16, 17 éves legényeket, egyszerűen elhurcolták őket.

Borzák Tibor úr egy írásában azt írja: ...A XIX század közepén a Nógrád megyei Hivatalos Hírlelő névvel kiadott kézzel írt könyvben a főszolgabíró a királytól kapott utasításokat jegyezte fel. Egy utasítás szerint 1848-49-es eseményekkel kapcsolatos írást meg kellett semmisíteni, a Hírlelő is ide tartozott, szerencsére egy példánya fenn maradt, ami a Nógrád megyei Levéltárban található. 1853 – as bejegyzésében Peller főszolgabíró jegyezte be, hogy törvény elé viszik azokat akik azt állítják, hogy a besorozott katonákat az orosz hadseregbe szállítják, ami közvetett bizonyítéka is lehet, hogy az oroszok igen is vittek magukkal

magyar embereket. A Nógrád megyei Levéltár Madách – dokumentumai között őriz egy feljegyzést, Madách írja: 1849. június 06. dátummal, „...az embertelen orosz akarja a nyakunkra hozni, az orosz, aki előtt semmi sem szent. Aki Lengyelországot kipusztította s lakosait az örök telű Kamcsatkára hurcolta....” **Alexei Vasziljevics Tivanyenkó** ulan-udei egyetemi tanár, történész bizonyítékokat sorakoztatott fel, hogy az osztrák kormány 1849 májusában kérte orosz szövetségesét, hogy találjanak Észak-Ázsiában olyan helyet ahová magyar és más nemzetiségű hadifoglyokat deportálhatnak. Levéltári dokumentumok igazolják a Bajkálon túli határterület 1851-ben megkezdett létrehozásával a Nyercsinszki ércbányák működtetéséhez munkaerőre volt szükség.

Bruce Latimer antropológus a Clevelandi Természettudományi Múzeum nemzetközi hírű munkatársa aki Kiszely István mellett mint meghívott tudós részt vett a barguzini ásatásokon és a csontok azonosításában, a következőket mondta kérdésre válaszolva? „Nem lehetünk száz százalékosan biztosak. Lehetetlen absolute azonosítani egy csontvázat, de ha Petőfi ott volt, akkor ezek az ő csontjai”....”Én voltam az utolsó, aki beleegyezett—mondta Latimer— „Nem akartam mondani semmit, amíg centiről centire meg nem vizsgáltam a csontvázat. A végén mindannyian leültünk és azt mondtuk: IGEN, ha ott volt Petőfi, akkor az ő csontvázat találtuk meg. Nem lenne dicsőség ha ez a valaki, csak hasonlítana...” The Cleveland Plain Dealer, 1989. augusztus 10.

